

HET VERLANGEN TE ZIJN ALS ALLE ANDEREN

Francesco Piccolo

Het verlangen te zijn als alle anderen

Vertaald uit het Italiaans
door Miriam Bunnik en Mara Schepers

WERELDBIBLIOTHEEK · AMSTERDAM

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *Il desiderio di essere come tutti*

© 2013 Giulio Einaudi editore s.p.a., Turijn

© 2017 Nederlandse vertaling Miriam Bunnik en Mara Schepers /
Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Maartje Vermeer

Omslagillustratie © Alinari Archives / Contributor / Getty Images

Foto auteur © Chiara Pasqualini

NUR 302

ISBN 978 90 284 2703 7

www.wereldbibliotheek.nl

Nu kunnen we ons, binnen in onze gemeenschappen, alleen en anders voelen, maar het verlangen om op onze gelijken te lijken en het verlangen om zo veel mogelijk ons gezamenlijke lot te delen is iets wat we in de loop van ons bestaan moeten koesteren en wat niet mag doven. Ons ongeluk bestaat uit anders-zijn en eenzaamheid, en uit het verlangen te zijn als alle anderen, en toch voelen we dat een dergelijk ongeluk onze beste kant is en iets wat we nooit zouden moeten kwijtraken.

– Natalia Ginzburg

DEEL EEN

Het zuivere leven: Berlinguer en ik

Ik ben geboren op een dag aan het begin van de zomer van 1973, toen ik negen was.

Tot op dat moment waren mijn leven en alles wat er in de wereld gebeurde twee verschillende dingen, die elkaar op geen enkele manier konden tegenkomen. Ik leefde in mijn eigen huis, op mijn eigen binnenplaats, in mijn eigen stad; met mijn ouders, mijn broers, mijn klasgenoten, mijn familieleden en vrienden – en op een andere planeet gebeurden de dingen die ik op televisie zag. Af en toe hadden de grote mensen het erover, over de wereld en over Italië in het bijzonder; er was dus wel belangstelling voor wat er buiten ons leven om gebeurde, maar wij hadden er in elk geval allemaal niets mee te maken. En ik al helemaal niet.

Het schooljaar was net voorbij. Massimo, die naast me zat, vroeg of ik 's middags bij hem kwam spelen. Hij was steenrijk en woonde in een gigantische villa in Briano. Hij had net een jongetje uit het dorp leren kennen, niet zo groot, met heel veel sproeten en weinig haar, dat niet kon stilzitten en alleen dialect sprak. Het leek wel of hij overal verstand van had, alsof hij een volwassen man in een jongenslichaam was. Wij zwegen, luisterden naar hem en deden vervolgens wat hij deed. Hij zei dat hij ons zou meenemen naar een geheime plek, als we durfden. We zeiden meteen ja, al vonden we het eng. We zagen elkaar de volgende dag. Het was laat, maar de

zon ging maar niet onder. Het jongetje met de sproeten zei dat we hem moesten volgen. We liepen door een bos, hij wist precies hoe hij moest lopen, waar hij naartoe moest. Hij had het al heel vaak gedaan, zei hij. Hij zei ook dat we er met niemand over mochten praten. We zwoeren het, zonder vragen te stellen.

We kwamen aan bij een muur, die behoorlijk hoog was, maar niet te hoog. Nog een klein stukje, zei hij, en hij ging ons voor. We liepen rakelings langs de muur. Toen we op de plek aankwamen, zei hij: 'Hier is het.' Hij zette zijn voet in een klein gat dat hij al wist te vinden, duwde zich omhoog, greep zich vast aan de rand en trok zich op. 'Doe wat ik doe,' zei hij. Hij sprong aan de andere kant naar beneden en verdween. Massimo deed precies hetzelfde.

Nu was het mijn beurt. Aan hun kant van de muur zei Massimo: 'Kom op, springen.' Aan mijn kant van de muur was ik bang dat het me niet zou lukken. Ik greep me vast, zocht met mijn voet naar een punt dat me zou houden en met al mijn kracht trok ik me op. Het kostte me veel meer moeite dan ik bij de andere twee had gezien, en terwijl ik met mijn hele borstkas tegen de rand sloeg, hees ik me op de muur. En ik sprong naar beneden. Er stond niemand meer op me te wachten. Ik stond nog steeds tussen de bomen, maar dan aan de andere kant van de muur, en hier was meer licht. Er stonden weinig bomen, merkte ik. Vlak daarachter zag ik de andere twee, ze stonden stil en keken om zich heen.

Dus stapte ook ik in het licht.

Natuurlijk had ik meteen door dat het de muur om het Paleis was. Iedereen in Caserta wist dat die door het centrum van de stad over de heuvels omhoogliep. Maar ik had nog nooit de omvang van de binnenkant berekend op basis van de bui-

tenafmetingen. Dat wil zeggen, toen de jongen zei ‘Hier is het,’ kon ik niet weten waar we ons bevonden.

Dus was ik verbijsterd.

We stonden op het hoogste punt, net onder de waterval, de plek waar iedereen die het Paleis bezocht graag naartoe wilde. Ik liep langzaam verder, met mijn hand raakte ik even het water bij de rand van de grote fontein aan, aangetrokken door het standbeeld van een halfnaakte vrouw met een wapperende doek over de delen die je beter niet kon zien. Om haar heen stonden verschillende andere, nogal wanhopige vrouwen, ook zij halfnaakt. Aan de andere kant stond een hert, omringd door honden die slechte bedoelingen leken te hebben. Het hert kon me weinig schelen, de vrouw des te meer.

Maar nog ongeloofwaardiger was het feit dat er verder niemand was. Het Paleis was gesloten, iedereen was weg, en de jongen met de sproeten beweerde zelfs dat wij drieën op dat moment daarbinnen, in het hele park, de bossen, de Engelse tuin en de paleiskamers, de enigen waren. Maar hij vond dat niet zo bijzonder, hij zei het alleen om ons gerust te stellen omtrent de koelkast.

De zon was al een poosje onder, de avond viel heel langzaam en de dag was nog niet voorbij, die prachtige, nog net verlichte dag. Massimo en de jongen met de sproeten gingen rechtstreeks op het doel af: in een hoek stond een enorme koelkast, met een ketting en een slotje dat onze vriend met gemak wist open te maken. En daarin lagen Cornetto's, flesjes Coca-Cola, sinas, water – wat dan ook.

Die koelkast was het geheim dat we niet mochten verklappen. Het Paleis was helemaal verlaten, maar daar kwamen wij niet voor. Wanneer de andere twee hun mond hielden – als

ze hun mond hielden en bijkwamen van hun opwinding – kon je duidelijk het langzame, subtiele geluid van de waterval horen, een kalme waterval. Een geluid dat ik nog nooit zo scherp had gehoord. De beelden van de vrouw en haar vriendinnen, van het hert en de honden waren nog onbeweeglijker en stiller, afgezonderd. Alle keren dat ik hierboven was – vaak, vooral op zondag, of wanneer er een familielid of vriend van buiten de stad op bezoek kwam en we tot hier waren gekomen, wat het eindpunt van het bezoek was, het hoogste punt (op de rotsen van de waterval mocht je niet komen), de mooiste plek van het Paleis – stonden er altijd een heleboel mensen samengepakt langs de rand van het bassin, die naar het hert wezen en vertelden hoe het een hert was geworden, en waarom de vrouw zich zo kuis bedekte. Er waren kinderen die hun handjes in het water staken (dat had ik nu ook gedaan), paarden met rijtuigen, een bus die aankwam, nog meer bezoekers uitlaadde en daarna weer wegreed.

Maar nu was hier bij het Paleis verder echt niemand.

Met een flesje koude Coca-Cola ging ik in het midden van het pleintje op de rand van de fontein zitten, met mijn rug naar de vrouw en het hert. Massimo en de andere jongen waren aan het klieren met de koelkast en de ijsjes, ze verdwenen tussen de bomen. Uitgelaten kwamen ze terug, renden naar de koelkast en staken hun hoofd er weer in. En toen ze zo veel hadden gepakt als ze konden, zeiden ze: ‘We gaan.’ En ik zei: ‘Oké.’ Vanuit mijn ooghoeken keek ik hoe ze naar de andere kant sprongen, toen Massimo riep: ‘Kom!’

Het is niet zo dat ik niet bang was, ik was zeker wel bang om alleen achter te blijven, al was het maar voor even. Maar de waarheid is dat ik het wilde, en ik wilde het zo graag dat ik minder aan mijn angst dacht. Ik wilde alleen zijn bij het Paleis, misschien wel helemaal alleen in het hele park, al was

het maar voor een halve minuut. Ik had geen flauw idee waarom ik het wilde, maar ik voelde heel duidelijk dat ik het wilde.

Zij klommen over de muur, ze hadden geen idee dat ik hen niet volgde en protesteerden dus niet, misschien gingen ze er alvast vandoor. En ik bleef achter, met mijn rug naar de fontein en voor me de eindeloze uitgestrektheid van het park, met alle fonteinën, het Paleis aan het einde en de bomen aan de rand van de bossen aan de zijanten.

Op dat moment, in een stilte die ik nooit meer heb gehoord – een stilte die bestond uit vallend water – leek het wel of ik me in iets gigantisch bevond, dat niet alleen kon zijn bedacht zodat wij ijsjes uit een koelkast konden pakken, het kon niet alleen zijn bedacht voor ons, wij die daar op dat moment leefden. Ik woonde in een flatgebouw, daarginds links, vlak bij de tegenover elkaar liggende muren, en elke keer als ik uit het raam keek, zag ik een kant van het Paleis. En dat interesseerde me niet echt. Ik was er geboren, dat was mijn leven, zo was het nu eenmaal, het was een verdienste noch een schuld, dit enorme ding stond al bij mijn huis zolang ik bestond, ik ging er 's zondags naartoe zoals mensen uit elke stad het dichtstbijzijnde park opzochten voor een beetje frisse lucht.

En toch had ik in die paar seconden het idee dat dit alles van ver kwam, een geschiedenis had; en vooral dat het niet alleen ons aanging, mijn familie, Massimo en die andere jongen, de koelkast die we hadden opengebroken, mijn stad en de mensen die ik kende. Ik had het gevoel dat ik niet meer bij dit enorme en doodgewone ding naast mijn huis was, maar bij iets anders, minder herkenbaar in mijn dagelijks leven, maar herkenbaarder in absolute zin. In feite kreeg ik heel even een voorgevoel dat samenviel met mijn eenzaamheid

en die tegelijkertijd ontkende: juist op het moment dat ik alleen op de wereld was, merkte ik dat ik niet alleen op de wereld was. Als in een hallucinatie leek het even alsof alle lanen en tuinen bevolkt werden door honderdduizenden, miljoenen mensen, die van de paleiskamers naar de waterval liepen. Het waren alle mensen die voet hadden gezet in het park vanaf het moment dat het was aangelegd tot aan die middag. En ook ik bevond me onder hen.

Het gevoel dat ik, voor een paar tellen, deel uitmaakte van de wereld maakte me euforisch en bang, precies zoals ik ook euforisch en bang was omdat ik hier alleen was achtergebleven. Maar ik kon de essentie niet vatten van wat me overkwam, sterker nog: ik denk dat ik het heel even begreep. Of beter gezegd: dat ik het aanvoelde, en toen verdween het weer. Ik had het idee dat het nu wel erg donker was geworden, dus sprong ik op, alsof ik wilde vluchten. Met moeite maar vol energie sprong ik over de muur, want ik wilde terug naar de andere kant, naar Massimo en dat jongetje, maar bovenal wilde ik terug naar mijn leven, het leven dat ik kende en dat me niet bang maakte. Ik kreeg er niet dat euforische gevoel van, maar het schrikte me ook niet af.

En inderdaad, zodra ik weer aan de andere kant op de grond terecht kwam, was ik het gevoel dat ik deel uitmaakte van de wereld alweer kwijt, het leek iets vluchtigs en onbelangrijks. Ik stapte in het leven dat ik tot dan toe had geleefd, en al die gedachten vervlogen. Ook omdat ik moest rennen om de anderen in te halen: je zag al geen hand voor ogen meer.

Een paar maanden later waren we op een ochtend zoals altijd in Baia Domizia. Augustus was bijna voorbij, en de tijd van het jaar die ik het meest haatte brak bijna aan: alle anderen zouden terugkeren naar de stad, maar wij zouden in septem-

ber nog een paar weken aan zee blijven. Ik speelde met mijn neef Gianluca in het zand. Wanneer mijn moeder en mijn tantes bij elkaar waren, spraken ze altijd op opgewonden toon, zodat ze de indruk wekten dat ze zich over alles zorgen maakten, maar dit keer waren ze meer van streek dan anders. Ze wezen naar een bericht in de krant en zeiden: 'Wat moeten we nu doen?'

Kijk, dat was naar mijn idee meteen al anders. Ze brachten wat in de krant stond in direct verband met wat ze moesten doen. Dat was nog nooit gebeurd. Daarom hielden Gianluca en ik op met spelen, zonder iets tegen elkaar te zeggen. We bleven roerloos zitten luisteren. Meestal overkwam het alleen een van ons en werd de ander boos, zwaaide met zijn arm. Nu niet. We zaten allebei roerloos op onze knieën. Mijn tante zag ons en zei: 'Hebben jullie het begrepen? We moeten oppassen, het is gevaarlijk.' Toen zeiden ze dat ze geen mosselen meer zouden eten maar dat ze die een paar dagen geleden nog wel hadden gegeten, ze sloegen aan het rekenen. Ze zeiden: 'We gaan dood.' En een paar keer zeiden ze nonchalant een woord dat hen met afschuw vervulde, maar het weerhield hen er niet van om het toch steeds te zeggen.

'Cholera,' zeiden ze.

Dat woord stond in koeienletters in de krant. 'Hebben jullie het begrepen?' vroegen ze steeds.

We begrepen dat wij op het strand direct betrokken waren bij wat er in de krant stond. Wanneer de krant vertelde wat je niet moest eten, waarmee je moest oppassen, dan waren wij degenen die moesten oppassen of iets niet moesten eten.

Die ochtend wist ik definitief dat ik was geboren. En een paar dagen later had ik meteen, voor het eerst, het gevoel dat ik doodging.

We mochten niet meer zwemmen, alsof de mosselcholera in de hele zee zat. Dan konden we net zo goed naar huis gaan. Ik vond het helemaal niet erg; al een paar jaar huilde ik wanhopig als iedereen naar huis ging, ook mijn vriendjes van de binnenplaats, en ik daar moest blijven. Mijn ouders legden me rustig uit dat het juist fijn was, dat het me goeddeed. De anderen zouden ook wel het geluk willen hebben dat ik had. Maar intussen zaten die pechvogels allemaal bij elkaar in Caserta. Ze spraken met elkaar af en maakten samen lol op die prachtige dagen tussen het einde van de vakantie en het begin van het schooljaar. Mijn broers en ik, de bofkonten, bleven alleen achter in Baia Domizia, met het kindermisje, want ook mijn ouders moesten terug om te werken, ook zij hadden pech. En ik wilde ook pech hebben – daarom huilde ik wanhopig.

Dankzij de cholera-epidemie hadden ook wij dat jaar pech en gingen we voor het einde van augustus terug naar Caserta.

Bacil. Dat was het woord. Tot dan toe bestond het niet, ik had mijn hele leven kunnen leven zonder het ooit te horen. De cholerabacil. Een ziektekiem. Heel agressief. Hij nestelt zich in de dunne darm en vernietigt al het epitheel. Maar zo legden ze het me niet uit. Iedereen zei steeds bacil, maar wat ik in wezen had begrepen, of wat ze me hadden verteld, was dat je merkte dat je cholera had omdat je op een bepaald moment een scherpe pijn in je buik voelde, echt heel erg, en dan ging je naar het toilet en kwam er wit spul naar buiten. Echt waar, wit. En dan begon je die witte diarree te lozen en kon je niet meer stoppen, soms wel tien of vijftien keer per dag. Totdat er alleen nog maar water zou uitkomen, zonder dat je dat kon tegenhouden. En dan, ten slotte, ging je dood, omdat je geen water meer in je lichaam had. ‘Uitgedroogd,’ zeiden ze.

Op televisie hadden ze het er voortdurend over, het aantal vermeende gevallen groeide, in en om het huis hing een steeds onbeheerster gevoel van angst. We hielden ons met niets anders meer bezig; de rest van ons bestaan was even stopgezet, niets deed er meer toe, werken of niet werken, melk kopen, een wandeling maken. Het was alsof iedereen zei: 'Wacht even,' alsof er een trein moest langskomen, of een geluid moest ophouden, en pas daarna zouden ze vragen: 'Wat zei je ook alweer?'

Een ander woord dat ik steeds vaker hoorde was Cotugno. Op het nieuws was achter de pratende correspondenten steeds dat grote ziekenhuis, het Cotugno, te zien, en de menigte die het gebouw omringde; mensen gingen er in groten getale heen. Af en toe kwam er een arts in witte jas naar buiten om met een megafoon de familieleden van de patiënten gerust te stellen. Niemand mocht naar binnen, en de artsen hadden het consigne gekregen om niet naar buiten te gaan. Het Cotugno was een ontoegankelijke, geheimzinnige plek. Iedereen werd erbuiten gehouden, van de familieleden tot wij die het op televisie zagen. En dus sloeg onze verbeelding van wat zich daarbinnen afspeelde steeds meer op hol, en werd die met de dag monsterlijker.

Wanneer ze bacil zeiden, dacht ik dat die misschien al in me zat. Wanneer ze op het nieuws Cotugno zeiden, keek ik ernaar en dacht ik dat ik daar vroeg of laat ook naartoe zou gaan. Naar binnen, dan. Dat was veranderd, ten opzichte van alle dingen die tot dan toe waren gebeurd.

Ook ik had er iets mee te maken.

Kraanwater, zeiden ze, kon je niet meer drinken. Rauwe groenten kon je niet meer eten. We aten helemaal geen vis meer, niet alleen geen zeevruchten. Er werd mineraalwater

gebruikt om pasta te koken en koffie te zetten.

Overall hing een zure citroengeur. Iets soortgelijks ruik ik nog steeds in keukens die na de lunch zijn schoongemaakt. Maar hier was hij scherper, omdat hij in de huid ging zitten, en het was alsof we verzuurden. Maar veel mensen stierven liever aan cholera dan zich in te wrijven met citroen en met die geur rond te lopen. Ik ook. Ik vond het al niet leuk om me te wassen, laat staan met citroen. ‘Dan krijg je cholera,’ zeiden ze. ‘Dan krijg ik maar cholera,’ antwoordde ik.

Ik was bijdehand, zelfverzekerd. Maar vanbinnen stierf ik van angst. Die witte diarree maakte me doodsbang, maakte óns doodsbang. Ik denk dat de rest er ook last van had, ik heb het hun nooit durven vragen, maar naar de wc gaan was niet meer hetzelfde als voorheen. Met ingehouden adem ging ik zitten. Ik zette weinig kracht, en voorovergebogen keek ik tussen mijn benen door. En elke keer was alles in orde: het was niet wit, het was niet vloeibaar. Ik had geen cholera. Vooralsnog.

Toen kwam die dag in de bioscoop. Ik was blij, ik was met iemand, en dat was zeker niet mijn vader – al jaren ging ik altijd ’s middags met mijn vader naar de bioscoop om naar westerns te kijken. Juist daarom weet ik zeker dat hij het niet was, want dan zou alles anders zijn geweest. Maar inmiddels kan ik me niet meer herinneren met wie ik was. Het was iemand anders, misschien meerdere personen; misschien mijn neef Gianluca met mijn tante, misschien alleen hij, misschien mijn vrienden van de binnenplaats. Ik weet het niet meer. Eigenlijk vult mijn hoofd zich elke keer als ik aan die middag terugdenk met een verkeerde herinnering – misschien omdat ik me ook die ene keer dat ik met een meisje naar *Le Dernier Métro* ging niet lekker voelde. Dat kan natuurlijk

niet, want ik zou op mijn negende nooit naar *Le Dernier Métro* van Truffaut gaan, en nog wel met een meisje. Bovendien is *Le Dernier Métro* van 1980. Maar ook die keer voelde ik me waarschijnlijk niet lekker, en ook die keer zat ik in de San Marco-bioscoop, op de voorste rij van het balkon, zodat we onze benen op de balustrade konden laten rusten. Dat was de beste plek.

Dat is het enige wat de twee momenten gemeen hebben, naast het feit dat ik me niet lekker voelde. Ik herinner me dat ik naar *Le Dernier Métro* keek en gelukkig was, en toen werd alles op een gegeven moment ingewikkeld en begon ik alleen maar te denken: laten we hopen dat de film snel afgelopen is. Maar toen kwam er geen einde aan.

Hier houden de gelijkenissen met de film van die eerste dagen van september 1973 wel meteen op. Want van die film herinner ik me niets, behalve dan dat ik toen juist hoopte dat er nooit een einde aan zou komen. Dat weet ik zeker. Ik herinner me ook nog vaag het gevoel van euforie toen ik met het geld in mijn hand bij de kassa stond, want het was de eerste film na de vakantie, en misschien ook omdat ik zonder mijn ouders naar de bioscoop ging en me een grote jongen voelde. Maar het heeft geen zin, ik kan me echt niet herinneren met wie ik was.

Het was donker. Ik zat met mijn benen gestrekt op de balustrade, en op een bepaald moment voelde ik een steek in mijn buik. Duidelijk, hevig, kort. ‘Wat gebeurt er?’ vroeg ik me af. En voor mij was die film meteen afgelopen, uitgewist. Ik keek naar de mensen naast me, ze zaten rustig naar het scherm te kijken. Met die laatste blik heb ik ook hen uitgewist, dat is duidelijk.

Ik zei tegen mezelf: ‘Ik overdrijf, het is maar een steek,

eentje maar, en die voelt erger omdat ik bang ben.' Maar toen kwam die steek meteen terug, en toen nog een, en ten slotte was het geen korte hevige steek meer. Hij kwam terug, en bleef. Ik had flinke buikpijn, ik probeerde tegen mezelf te zeggen dat het gewoon flinke buikpijn was, maar eigenlijk deed het heel erg pijn, en het werd steeds erger, ondraaglijk. Koud zweet brak me uit, ik was waarschijnlijk wit weggetrokken, ik voelde me in elk geval zwak, zwak, heel zwak.

Nu wist ik dat alle andere keren dat ik bang was geweest voor vloeibaar spul in mijn buik niets voorstelden. Want nu waren de bewegingen van mijn buik, een voortdurend verontrustend geborrel, het onomstotelijke bewijs van iets vloeibaars dat ik langzaam naar beneden voelde zakken, als door een buis.

Ik was doodsbang, maar niet verrast. Ergens had ik het wel verwacht: dat verhaal betrof ons allemaal, het betrof ook mij. Sinds die ochtend in Baia Domizia was ik bang geweest dat het kon gebeuren, dat was namelijk het gevoel van verwantschap tussen wat er in de krant stond en ons. Maar nu het echt gebeurde was het compleet anders. Veel enger. Een hevige pijn, maar vooral een gevoel van treurigheid dat ik me, hoezeer ik ook mijn best deed, met mijn verbeelding en mijn angst nooit had kunnen voorstellen.

De bacil zat nu in mij, het Cotugno was mijn volgende halte, mijn laatste halte.

Ik dacht: ik moet volhouden want anders komt alles naar buiten en dan zien mijn vrienden, wanneer het licht aangaat, wat er is gebeurd, ook de andere bezoekers zullen het zien, en ze zullen me niet te hulp schieten, maar allemaal vol afschuw wegrennen en 'Cholera! Cholera!' roepen. Om die reden bleef ik roerloos zitten en deed ik niets. Maar ook om een andere reden, die op zich best rationeel was: als ik het